

Кісарчук З.Г. Теоретичні та технологічні аспекти застосування сучасних методів психодинамічної парадигми у вітчизняних соціокультурних умовах / З.Г. Кісарчук // Актуальні проблеми психології [Т.3 : Консультативна психологія і психотерапія] : Зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред.: С. Д. Максименка – К. : Логос, 2014. – Вип.10. – С. 5-20.

-5-

Теоретичні та технологічні аспекти застосування сучасних методів психодинамічної парадигми у вітчизняних соціокультурних умовах

Кісарчук З. Г.,

Інститут психології імені Г. С. Костюка

НАПН України

В статті розглядаються передумови для поширення у вітчизняному психотерапевтичному просторі сучасних методів психодинамічного напрямку, а також особливості застосування одного із таких методів — кататимно-імагінативної психотерапії. На основі результатів емпіричного дослідження наводяться дані, які свідчать про адекватність використання даного методу у вітчизняних умовах, культуральну специфіку, яка при цьому виявляється, та про тенденції до певної модифікації його принципів і технік відповідно до цієї специфіки.

Ключові слова: сучасні методи психодинамічної парадигми, кататимно-імагінативна психотерапія (КІП, символдрама), соціокультурний контекст, культуральна специфіка.

Постановка проблеми

Дослідження з історії психотерапії показують, що важливу роль у її становленні і розвитку відіграє соціокультурний фактор — запит суспільства, зумовлений соціально-економічними процесами його розвитку та менталітетом людей. Вітчизняна психотерапія, переживши внаслідок ідеологічного тиску період стагнації у радянські часи, нині у своєму становленні орієнтується на здобутки світової психотерапевтичної науки і практики у контексті притаманних їй на даному етапі інноваційних тенденцій, змін у методах, підходах, ви-

-5-

могах до психотерапії. Разом з тим розвиток вітчизняної психотерапії зумовлюється також соціально-політичними, економічними і культурними процесами власного суспільства, ментальністю народу, сучасними потребами і запитамі людей. У зв'язку з цим при застосуванні на вітчизняних теренах тих чи інших організаційних форм, теорій і методів сучасної західної психотерапії постає питання про наявність належних передумов для їх використання, а також їх вивчення, осмислення і опрацювання з урахуванням соціокультурного контексту в теорії і на практиці. У даній статті означене питання буде розглянуто стосовно деяких сучасних методів психодинамічної парадигми.

Результати теоретичного та емпіричного дослідження

Насамперед наведемо декілька довідок, зроблених за результатами теоретичного аналізу проблеми. Перша з них стосується питання про поширеність у світовому психотерапевтичному просторі методів психодинамічної парадигми. Згідно даних J. O. Prochaska, J. C. Norcross, які підвели підсумки великого кроскультурного дослідження, що проводилось серед фахівців в Європі та Америці, 38% психотерапевтів дотримуються еkleктичної орієнтації; психодинамічний напрям посідає друге місце — 33% фахівців (сюди включено як класичний психоаналіз (11%), так і різні сучасні глибинно зорієнтовані методи (22%); сімейну системну психотерапію застосовують 7% психотерапевтів; поведінкову, екзистенційну та когнітивну — відповідно по 5% опитаних респондентів; клієнт-центровану — 3%; гештальттерапію — 1%; різної іншої психотерапевтичної орієнтації дотримуються 3% фахівців [31]. Схожі дані наводяться і в інших масштабних західних дослідженнях [28; 30].

Друга довідка узагальнює відомості про особливості потреб і запитів сучасних клієнтів та методів, які відповідають цим запитам. Як свідчать результати іншого кроскультурного дослідження, проведеного під керівництвом K. Grawe, характерною особливістю сучасного клієнта є його орієнтація на

оперативне вирішення своїх проблем та набуття способу мислення, який би спричинював достатньо швидко зміну поведінки [29]. Отже, існує запит на короткотривалу та середньотривалу психотерапію, яка активно сприяє вирішенню проблем і орієнтується на той фокус проблеми, який визначає сам клієнт. Головними стратегіями такої психотерапії є підтримка клієнта та розкриття сутності його конфлікту, відповідно до визначеного фокусу. Важливими вимогами до психотерапевтичних методів є їхня науково-методична розробленість, можливість поєднувати їхні різні форми (індивідуальну, групову, парну психотерапію), застосовувати метод як для різних вікових груп, так і для різного спектру проблем клієнтів, мінімальні протипоказання. Зазначається також, що психодинамічний напрям набагато переважає інші за своєю науковою розробленістю, якістю та кількістю праць науково-емпіричного рівня [28; 29].

Третя довідка стосується передумов розповсюдження психодинамічних методів і підходів в Україні. Сучасні вітчизняні науковці, зокрема І. Ю. Романов, Т. М. Пушкарьова, І. І. Кутько, Л. І. Бондаренко, П. Т. Петрюк, досліджуючи історію розвитку психоаналізу на вітчизняних теренах, розглядають її у загальному контексті розвитку психоаналізу в Росії та Радянському Союзі [7; 19]. Проте, вони виокремлюють все ж центри розвитку психоаналітичних ідей в Харкові, Одесі та Києві, характеризуючи їх як такі, що мали свої власні наукові традиції. Відзначаються також регіони західної України із центром у Львові, де розвиток психоаналізу був тісно пов'язаний із історією австрійського психоаналізу [7; 14]. Водночас вирізняють ще Львівсько-Варшавську психоаналітичну школу, яку очолював та розвивав видатний український психолог, лікар і філософ С. В. Балей [2; 3; 6; 23]. В останні роки з'явилися публікації, які висвітлюють не лише основні віхи розвитку української психоаналітичної традиції на початку ХХ століття, а й духовну та наукову атмосферу, на тлі якої відбувався початковий процес адаптації психоаналізу. Досліджується також, як саме цей період позначився на розвитку вітчизня-

них філософських, літературознавчих та культурологічних ідей і як співвідноситься поява психоаналізу в Україні з історією її культурного розвитку та з еволюцією української ментальності [15].

Нині розвиток психодинамчного напрямку в Україні має наступні ознаки. Насамперед досліджується історія розвитку психоаналізу на вітчизняних теренах представниками різних наук (психологія, медицина, філософія, культурологія) і наукових шкіл (Харків, Київ, Львів, Крим). Важливо відзначити також значне поширення психоаналітичних ідей та зацікавленість у освоюванні глибинно зорієнтованих методів серед вітчизняних психологів-практиків і клініцистів. Що стосується наукових досліджень, то можна назвати праці Н. Ф. Каліної [8]; дослідження науковців-психоаналітиків львівської школи (О. О. Фільц, Р. В. Кечур та ін.) [5]; роботи харківських вчених (І. Ю. Романов, І. І. Кутько, Л. І. Бондаренко, П. Т. Петрюк) [7; 19]. Крім того, з'являються нові оригінальні методи, створені на ґрунті психодинамічної парадигми, прикладом яких може бути метод активного соціально-психологічного навчання, розроблений Т. С. Яценко [27].

В лабораторії консультативної психології та психотерапії Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, яку ми представляємо, досліджуються декілька сучасних методів психодинамічної парадигми: психоаналітично зорієнтована психотерапія, інтерперсональний підхід в психотерапії, кататимно-імагінативна психотерапія, структурно-психодинамічний підхід. В контексті теми даної статті, тобто з точки зору особливостей застосування глибинно зорієнтованих методів у вітчизняних соціокультурних умовах, розглянемо метод кататимно-імагінативної психотерапії.

Розгорнута характеристика самого методу викладена у ряді публікацій як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців [1; 9; 11; 16; 17; 21]. У даному тексті обмежимося стислими відомостями про нього, які мають безпосередній стосунок до теми статті. Кататимно-імагінативна психотерапія (КІП, символдрама)

— психодинамічний метод, який був заснований видатним німецьким психотерапевтом Х. Льюїнером у 40-50 роках минулого століття і який, показавши високу ефективність у психотерапії неврозів, порушень, пов'язаних із невротичним розвитком особистості, та психосоматичних захворювань, в 1995 році був впроваджений у психотерапію як науково обґрунтований метод.

Можна сказати, що теоретичну концепцію КІП визначають три суттєві ознаки: метод ґрунтується на глибинно-психологічних теоріях; у ньому використовуються імагінації; ключову роль відіграє робота із символікою імаґинцій. Основними теоретичними положеннями КІП є наступні: у якості основної детермінанти особистісного розвитку та поведінки розглядаються неусвідомлювані психічні процеси (несвідомі фантазії, потяги, конфлікти та механізми захисту), а також динаміка їх розвитку у стосунках з об'єктом; метод базується переважно на теоретичному фундаменті класичного психоаналізу та його сучасного розвитку (теорія потягів, Еґо-психологія, теорія об'єктних стосунків, Self-психологія, психологія процесу розвитку тощо); КІП відрізняється від інших напрямків психодинамічної психотерапії роботою з образною сферою людини; специфічним для цього методу є особлива форма уявлення образів — імагінації, в яких у символічному вигляді представлені інтерналізовані конфлікти клієнта і патерни його об'єктних стосунків; в терапевтичному процесі психотерапевт використовує ці символізації та наступні асоціації клієнта у контексті анамнезу, актуальної життєвої ситуації та стосунків перенесення/контрперенесення з діагностичною та терапевтичною метою [16; 17; 20; 21].

Серед методів психодинамічного напрямку символдрама вирізняється як метод, що цілком відповідає сучасним вимогам до психотерапії: він є системним, добре технічно організованим, дидактично чітким. Інші характеристики методу: відносна короткотривалість, наявність як підтримувальних, так і розкривальних технік, можливість застосування в різних формах (індивідуальній,

груповій, парній), розробленість технік для роботи з різними віковими категоріями клієнтів та різною проблематикою, — визначають широкий діапазон застосування символдрами та її мінімальні обмеження (протипоказання).

Метод КП є достатньо поширеним у світовому психотерапевтичному просторі, особливо в Європі (західній, північній, центральній та південній), а також на пострадянському просторі (Росія, Україна, Білорусь, Казахстан та країни Балтії). Наразі метод впроваджується вже і в країнах Північної Америки.

В Україні метод став відомим з 1995 року і достатньо швидко поширився серед психологів-консультантів і психотерапевтів. Нині метод КП представлений в більшості регіонів України, а в 2010 році створено Всеукраїнську асоціацію кататимно-імагінативної психотерапії.

Аналіз літературних джерел свідчить про достатню впровадженість КП у роботу вітчизняних фахівців різних сфер психотерапевтичної практики, а також про процеси наукової рефлексії цієї практики [4; 12; 13; 18; 22; 24; 25; 26].

Отже, кататимно-імагінативна психотерапія ґрунтовно впроваджується в Україні. Що ж в цілому показує досвід її застосування і дослідження? Ще раніше підводячи підсумки перших кроків поширення КП, ми писали про важливі особливості методу, які вигідно відрізняють його від інших і приваблюють вітчизняних фахівців [13]:

- по-перше, метод добре структурований і технічно організований, тобто містить достатньо ясні технології застосування як на початку роботи з клієнтом, так і у міру її розгортання від сеансу до сеансу;
- по-друге, метод ґрунтується на концепціях класичного і сучасного психоаналізу, тобто він має фундаментальну теоретичну базу, а отже, є солідним і надійним;

- по-третє, кататимне переживання образів співзвучно ментальності вітчизняних клієнтів і психотерапевтів, оскільки ландшафтні мотиви, які пропонуються в символдрамі і є базовими для неї (“Луг”, “Ручай”, “Гора”, “Узлісся” тощо) — природні і звичні для мешканців нашої країни. Крім того, ці мотиви широко представлені у вітчизняному фольклорі, а також у народному образотворчому мистецтві;
- по-четверте, емоційно зумовлене переживання образів, що забезпечує і на чому побудована КПП, відповідає психологічним особливостям значної кількості клієнтів, для яких більш прийнятним є емоційно-образний, а не когнітивно-раціональний спосіб пропрацювання психологічних проблем і конфліктів.

Таким чином, вже перший досвід застосування кататимно-імагінативної психотерапії свідчив про серйозні передумови для її поширення у вітчизняному психотерапевтичному просторі. Разом з тим цей досвід показував також, що застосування методу КПП в Україні повинно здійснюватись з урахуванням особливостей соціокультурного контексту, зокрема соціально-економічних умов життя, специфіки вітчизняних клієнтів і психотерапевтів та стосунків між ними, тобто повинно відбуватись саме як його поступова адаптація з проведенням належних спостережень, досліджень, узагальнень.

Проведені нами численні спостереження в ході подальшої власної практики застосування символдрами, а також організоване у 2012-2013 роках спеціальне емпіричне дослідження дозволило зібрати низку цікавих даних стосовно особливостей використання методу КПП у вітчизняних соціокультурних умовах. Зупинимося на найбільш виразних з них.

Як відомо, символдрама є підкреслено діалогічним методом з емпатійною, підтримуючою позицією психотерапевта. Але у відповідності із культуральною традицією спілкування ця позиція вітчизняного символдраматиста

виглядає більш емпатійною і транспарентною, ніж, наприклад, у представника німецької культури. Стиль “холодного дзеркала” із відстороненням (тобто абстинентний стиль) майже не застосовується вітчизняними психотерапевтами. Принаймні, жодний із опитаних нами фахівців не визначив такий стиль інтервенцій як прийнятний для нього і доцільний в роботі, в той час, як для західних символдраматистів дистантний стиль є доволі характерним. Примітно, у зв’язку з цим, що вітчизняний клієнт звертається до психотерапевта не лише з метою вирішення певної нагальної проблеми, а й для того, щоби отримати підтримку, відчуття, завдяки взаємодії з фахівцем, свою цінність та зміцнити почуття власної гідності, самоповаги, що сприяє у подальшому розв’язанню життєвих проблем.

Характерними для вітчизняних клієнтів є також труднощі у сепарації. Спочатку проблеми такого роду проявляються у вигляді підвищеної тривоги чи інших проявів опору в ході опрацювання сепарації від значимих об’єктів (зазвичай, матері), потім, під час закінчення терапії, складнощі з’являються стосовно сепарації від психотерапевта. Клієнти знову починають тривожитися, регресувати, у образах шукають безпечне місце у вигляді печер, затишних галявинок тощо (символ материнського лона), часто через деякий час повертаються в психотерапію.

Цікаві дані зібрані нами стосовно особливостей проблематики вітчизняних клієнтів, яка виявляється у процесі застосування стандартних мотивів символдрами. Однак спочатку відзначимо, що, згідно проведеного дослідження, переважна більшість вітчизняних клієнтів складається із жінок 30-49 років та дітей і підлітків 7-16 років. Отже, наші дані стосуються саме цього контингенту клієнтів.

Запити клієнтів-жінок переважно стосуються складнощів у стосунках (насамперед з чоловіками, а також з близькими людьми), труднощів адаптації до нових умов життя, тривожної та депресивної симптоматики. При опрацю-

ванні цієї проблематики за допомогою символдрами проявляється, з нашої точки зору, певна культуральна специфіка. Так, в образі за мотивом “Квітка” часто з’являється квітка, яка протягом розгортання образу шукає інші квіти. Подальше обговорення образу показує, що це відбувається у відповідності із притаманними культурі широкими і глибокими родинними зв’язками, внаслідок чого відчуття самотності сприймається клієнтками як складне і інколи — нестерпне, таке, що викликає тривогу.

Обмін досвідом з нашими західними колегами-символдраматистами показує, що в Європі для опрацювання запитів стосовно статевої ідентичності жінки, формування її незалежності, самостійності, ефективно використовується такий мотив, як «Амазонка». Наша практика у застосуванні цього мотиву показує дещо інші результати: мотив викликає непорозуміння, інколи тривогу і, навіть, депресивні переживання у жінок, що не свідчить на користь його ефективності у роботі за вказаними запитами. Стосовно інших мотивів, в яких пропрацьовується схожа тематика, зокрема сексуальність, стосунки з партнером (“Автостоп”, “Плодове дерево”), то образи за цими мотивами теж мають цікаві особливості. Так, наприклад, сільська дорога у клієнток часто асоціюється із непролазною багнюкою, по якій навряд чи проїде “пристойний” візок чи машина; опиняючись на дорозі (трасі, якомусь шляху) жінка часто відчуває розгубленість, тривогу чи, навіть, паніку при наближенні будь-якого транспорту, оскільки довіритися водієві небезпечно. Якщо у Х. Льюїнера мотив “Плодове дерево” подається як такий, що спрямований на пропрацювання сексуальності, інтимних стосунків, то у нашій практиці цей мотив переважно актуалізує тему материнства — жінка переживає свою можливість (бажання, здатність, готовність) народити і годувати дитину. В деяких випадках, насичуючись плодами в образі, клієнтки говорять про бажання вгамувати сильний голод, відновити сили, енергію. Опрацювання цих випадків дає підстави припустити, що через таку символіку може проявлятися генетична пам’ять, пов’язана

із переживанням українцями, покоління за поколінням, страшних голодних часів.

Викладені вище приклади культуральної специфіки у застосуванні кататимно-імагінативної психотерапії стосовно дорослих клієнтів спонукають до певних модифікацій у принципах і техніках використання методу: акцент на опрацювання проблем сепарації від зовнішніх об'єктів, усвідомлення клієнтками власної відповідальності за своє життя; підсилення ролі емпатійно-підтримуючого стилю у психотерапевтичному процесі; врахування культуральних особливостей у символіці образів та їх динаміці за ходом імагінації, що означає вибір адекватних запитам вітчизняних клієнтів мотивів КП, створення нових, застосування вільних образів тощо.

Необхідно вказати також ще на один чинник, який зумовлює особливості застосування КП у вітчизняних умовах. Маються на увазі соціально-політичні та економічні процеси сучасного українського суспільства, внаслідок яких більшість людей відчуваються не тільки матеріально зuboжilими, але й психологічно і духовно виснаженими, незахищеними, дезорієнтованими. Такі умови життя підсилюють глибинні конфлікти людей, вивільняючи негативні афекти — тривогу, страхи, агресію, депресивні емоції тощо. У зв'язку з цим серед відвідувачів психологічних консультацій значним є число людей з доедипальною проблематикою, нарцисичними і межовими розладами. Робота з такими клієнтами потребує не тільки достатньо тривалого часу, але й адекватних технологічних засобів. Наші дослідження показують, що застосування символдрами у таких випадках може бути цілком успішним, але за спеціальною процедурою уявлення образів і, зазвичай, у поєднанні із психоаналітичними чи іншими глибинно зорієнтованими техніками.

Що стосується українських дітей і підлітків, то для них характерними є проблеми із психологічною сепарацією від батьків: вона проходить складно, із достатнім запізненням та труднощами. Ці процеси досить чітко проявляються

у образах і малюнках дітей: їм важко відірватись від землі на повітряній кулі (аж до соматичних проявів); часто трансформація образу призводить до відльоту на космічному кораблі у космос; діти із занепокоєнням і дуже обережно заходять у образах до печери, часто шукають «провідника», який або допомагає досліджувати печеру та знаходити з неї вихід, або презентує дарунок, за допомогою якого дитина стає спокійнішою та сміливішою.

Складні і суперечливі стосунки підлітків з батьками проявляються і в тому, що під час уявлення образу за мотивом «Ручай» діти рідко виявляють бажання подорожувати до джерела, яке дає початок струмку і яке символізує характер ранніх стосунків з матір'ю; в образах за мотивом «Узлісся» у підлітків можуть з'являтися якісь маленькі істоти чи тваринки, що часто свідчить про сильне заперечення дітьми своїх страхів та агресивних імпульсів, особливо, коли ці переживання стосуються їхніх батьків.

До певної міри такі особливості уявлення символдраматичних образів українськими підлітками можна пояснити їх віком. Разом з тим ми беремо також до уваги дослідження з української ментальності, важливим чинником формування якої дослідники називають особливості родинного життя і провідну роль жінки у вихованні дітей. Займаючи таку роль у сім'ї, жінка як мати виховує їх, в тому числі і хлопчиків, скоріше для сім'ї, ніж для реалізації у суспільстві, захищаючи від травмуючої взаємодії із світом, а отже, гальмуючи розвиток їх самостійності, незалежності, прагнення до самоствердження у соціумі [10].

Отже, застосовуючи символдраму у роботі з дітьми і підлітками, опрацьовуючи такі їхні проблеми, як стосунки з батьками, процеси сепарації, слід спиратися на знання культуральних особливостей, які можуть проявлятися в образах дітей та їх малюнках через відповідну символіку. Врахування цих особливостей є важливим, по-перше, для орієнтації у конфліктних зонах конкретної дитини, які потребують подальшого опрацювання, по-друге, таке враху-

вання необхідно при діагностиці емоційного неблагополуччя та невротичних розладів у дітей і підлітків, оскільки наші дані показують, що діагностичні критерії, які виділяють західні фахівці для визначення норми і патології за образами і малюнками дітей, не завжди можна прямо екстраполювати на вітчизняну вибірку¹.

Наведені вище приклади прояву культуральної специфіки при застосуванні у вітчизняних умовах методу кататимно-імагінативної психотерапії складають лише невелику частину даних, які зібрані нами у ході емпіричного дослідження по цьому та іншим методам психодинамічної парадигми. Систематизація і узагальнення даних триває, їх викладу будуть присвячені як деякі статті даного збірника, так і подальші наші публікації.

Висновки

Поширення методів психодинамічної парадигми в Україні має низку історико-культурних передумов. Однак успішність їх застосування у сучасному психотерапевтичному просторі пов'язана не лише з належним їх вивченням, а й осмисленням і опрацюванням з урахуванням соціокультурного контексту в теорії та на практиці.

В результаті проведеного дослідження застосування у вітчизняних умовах психодинамічного методу кататимно-імагінативної психотерапії виявлені дані стосовно культуральної специфіки у його використанні, що проявляється у особливостях проблематики клієнтів, яка «прочитується» у їх образах і малюнках, у своєрідному сприйняттю ними деяких стандартних та інших відомих мотивів КІП, у символіці образів та їх динаміці за ходом імагінації, а також у особливостях стилю, стратегій роботи з образами, моделей психотера-

¹ Детальніше про врахування культуральних особливостей у роботі з дітьми і підлітками за методом КІП йдеться у статті Г. П. Лазос, розміщеній в даному збірнику.

певтичної допомоги, які обирає психотерапевт. У зв'язку з цим можна говорити про характерні для вітчизняного простору тенденції до певної модифікації у принципах і техніках КПП: акцент на опрацювання проблем сепарації від зовнішніх об'єктів; підсилення ролі емпатійно-підтримуючого стилю у психотерапевтичному процесі; врахування культуральної специфіки у символіці образів та їх динаміці, що спонукає до вибору адекватних особливостям вітчизняних клієнтів мотивів КПП, стратегій у роботі з імагінаціями, моделей психотерапевтичної допомоги. Актуальним є також внесення певних коректив у діагностичні критерії норми і патології, які визначаються на основі образних репрезентацій дорослих, дітей і підлітків, сімейних пар.

Список використаної літератури

1. Базисное руководство по психотерапии / А.Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – Спб. : Восточно-Европейский институт психоанализа, 2002. – 784 с.
2. Бондаренко Л. Психоанализ у контексті Львівсько-Варшавської філософської школи (спроба методологічного аналізу глибинно-психологічних творів С.Балея) / Л.Бондаренко // Педагогіка і психологія професійної освіти: Науково –методичний журнал. – Львів, 2008. – №1. – С.95–105.
3. Вернудіна І.В. Психофізіологізм і психоаналіз: проблема паралельного розвитку в Україні на рубежі ХІХ-ХХ ст./ І. В. Вернудіна // Гуманітарний часопис. Збірник наукових праць. – Харків: ХАІ, 2008. – Вип. 3 (16). – С.134 – 141.
4. Гребінь Л.О. Особливості використання моделей часу-простору у роботі з дітьми (на прикладі кататимно-імагінативної психотерапії) / Л.О.Гребінь // Актуальні проблеми психології [Т.3: Консультативна психологія і психотерапія]: Зб.наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / [За ред. С.Д. Максименка, З.Г. Кісарчук]. – К. : Міланік, 2011. – С.34 – 61.
5. Груповий психоаналіз: навч.посіб. / За ред. О.О.Фільця та ін. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2004. – 192 с.
6. Данилюк І.В. Історія психології в Україні: Західні регіони (остання чверть ХІХ – перша половина ХХ століття) / І. В. Данилюк. – К. : Либідь, 2003. – 152 с.
7. История психоанализа в Украине / Сост. И. И. Кутько, Л. И. Бондаренко, П. Т. Петрюк. – Харьков : Основа, 1996. – 360 с.
8. Каліна Н. Ф. Психотерапія: Підручник [Електронний ресурс] . – режим доступу : <http://pidruchniki.ws/14081027> – назва з екрану.
9. Кататимно-імагінативная психотерапія как психодинамическая образная психотерапія: Сб.статей / Под ред. Е. В. Садальской. – Вип.1. – 2-е изд. – М. : «Атмосфера», 2009. – 40 с.
10. Кісарчук З. Г. Соціокультурні чинники становлення сучасної парадигми психотерапевтичної допомоги особистості / З. Г. Кісарчук // Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К., 2012. – Вип. 40. – С.

11. Кисарчук З. Г. Теоретико-методологические предпосылки выделения трех ступеней в символдраме / З. Г. Кисарчук // Актуальні проблеми психології [Т.3: Консультативна психологія і психотерапія]: Зб.наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [За ред. С.Д. Максименка, З.Г. Кісарчук]. – К. : Видавництво «Міланік», 2007. – С.147– 157.
12. Кісарчук З.Г., Лазос Г.П. Модель корекції негативних переживань підлітків засобами кататимно-імагінативної психотерапії як глибинно зорієнтованого методу / З. Г. Кісарчук, Г. П. Лазос // Актуальні проблеми психології [Т.3 : Консультативна психологія і психотерапія] : зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. : С. Д. Максименка, З. Г. Кісарчук. — К. : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України; Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. – Вип.7. – С. 189–211.
13. Кисарчук З. Г., Юрченко Т. П. Символдрама в украинской практической психологии / З. Г. Кисарчук, Т. П. Юрченко // Практична психологія в контексті культур : Зб.наук.праць [Відпов. ред. З. Г. Кісарчук]. – К. : Ніка-Центр, 1998. – С.185–191.
14. Кутько И. И., Бондаренко Л. И., Петрюк П.Т. Харьков в контексте истории украинского психоанализа // История психоанализа в Украине / Сост. И. И. Кутько, Л. И.Бондаренко, П.Т.Петрюк. – Харьков : Основа, 1996 – С.8– 29.
15. Левчук Л. Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика / Л. Т. Левчук. – К. : Либідь, 2002. – 255 с.
16. Лейнер Х. Кататимное переживание образов: Основная ступень; Введение в психотерапию с использованием техники сновидений наяву; Семинар / Ханскарл Лейнер / Пер. с нем. Я. Обухов – М. : Эйдос, 1996. – 253с.
17. Обухов Я.Л. Основы символдрамы. Вступ до основного ступеня. – К.: Главник, 2007. – 112 с.
18. Омельченко Я.М. Корекція тривожних станів молодших школярів засобами кататимно-імагінативної психотерапії : автореф.дис.канд.психол.наук: 19.00.07 / Я.М. Омельченко / Ін-т психології ім.Г.С.Костюка АПН України. – К., 2006. – 20 с.
19. Романов И., Пушкарева Т. К истории психоанализа в Украине – [электронный ресурс] – режим доступа: http://psychoanalysiskharkov.com/?page_id=68. – назва з екрану.
20. Садальская Е. Перспективы развития кататимно-имaginationальной психотерапии: от сновидений наяву к психодинамической образной психотерапии / Е. Садальская / Кататимно-імагінативна психотерапія як психодинамічна образна психотерапія: Сб.статей / Под ред. Е. В. Садальской. — Вып.1. – 2-е изд. – М. : «Атмосфера», 2009. – С.10–26.
21. Хенниг Х. О динамике слова и образа в аналитическом процессе – размышления об определении места кататимно-имaginationальной психотерапии (КИП) / Х. Хенниг / Кататимно-імагінативна психотерапія як психодинамічна образна психотерапія: Сб.статей / Под ред. Садальской Е. В. – Вып.1. – М. : Издательский дом «Атмосфера», 2008. – С.26 –51.
22. Шевченко Н.Ф. Врачевание словом. Опыт использования метода символдрамы в лечении онкологических больных / Н.Ф.Шевченко // Журнал практического психолога. – 1999. – №1. – С.113 –121.

23. Шевчук М. Особливості розвитку української психоаналітичної теорії на початку ХХ ст./ М. Шевчук // Соціальна психологія. – 2006. – №1 (15). – С.171–178.
24. Шльонська О.О. Використання кататимно-імагінативної психотерапії в роботі з батьківською групою / О.О.Шльонська // Актуальні проблеми психології [Т.3: Консультативна психологія і психотерапія]: Зб.наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / [За ред. С.Д. Максименка, З.Г. Кісарчук]. – К. : Міланік, 2007. – С.225 – 235.
25. Шумакова Л.П. Кататимне переживання образів як метод психодіагностики та психокорекції сімейних стосунків / Л.П.Шумакова // Актуальні проблеми психології [Т.3: Консультативна психологія і психотерапія]: Зб.наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / [За ред. С.Д. Максименка, З.Г. Кісарчук]. – К. : Міленіум, 2003. – С.138 – 146.
26. Юрченко Т.П. Психотерапевтическая помощь людям, имеющим экзистенциальную зависимость / Т.П.Юрченко // Актуальні проблеми психології [Т.3: Консультативна психологія і психотерапія]: Зб.наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / [За ред. С.Д. Максименка, З.Г. Кісарчук]. – К. : Міланік, 2011. – С.162 – 181.
27. Яценко Т.С. Позакультурологічний погляд на проблеми глибинної психології / Т.С.Яценко // Практична психологія в контексті культур : Зб.наук.праць [Відпов.ред. З. Г. Кісарчук]. – К. : Ніка-Центр, 1998. – С.183 – 185.
28. Corsini, R.I., Wedding, D.(eds). Current Psychotherapies (8th edn). – Belmont, CA: Thompson Brooks/Cole, 2008. – 542 p.
29. Grawe K., Donati, R., Bernauer, F. (1994). Psychotherapie im Wandel. Von der Konfession zur Profession., Gottingen: Hogrefe – Verlag fur Psychologie.
30. Leichsenring, F. Are psychodynamic therapies effective?: A review of empirical data // Int. J. Psychoanalysis. – 86 (Pt.3). – 2005(Jun.): P.848–68.
31. Prochaska, J.O., Norcross J. C. Systems of psychotherapy: a Transtheoretical analysis (3rd edn). – Pacific Grove, CA: Brooks / Cole Publishers, 2003. – 624 p.

Теоретические и технологические аспекты применения современных методов психодинамической парадигмы в отечественных социокультурных условиях.

В статье рассматриваются предпосылки для распространения в отечественном психотерапевтическом пространстве современных методов психодинамического направления, а также особенности применения одного из таких методов - кататимно-імагінативной психотерапии. На основе результатов эмпирического исследования приводятся данные, свидетельствующие об адекватности использования данного метода в отечественных условиях, о культуральной специфике, которая при этом проявляется, и о тенденциях к определенной модификации его принципов и техник в соответствии с этой спецификой.

Ключевые слова: современные методы психодинамической парадигмы, кататимно — имагинативная психотерапия (КИП, символдрама), социокультурный контекст, культуральная специфика.

Theoretical and technological aspects of the application of modern methods of psychodynamic paradigm in domestic social and cultural conditions .

The article discusses the prerequisites for distribution in the domestic space of modern methods of psychotherapy psychodynamic, and also features the use of one such method - katatimno - imaginative psychotherapy. Based on the results of empirical research provides evidence about the adequacy of this method in the domestic conditions , the specificity of the culture , which in this case is shown , and trends to a certain modification of its principles and techniques in accordance with this specificity.

Keywords: modern methods of psychodynamic paradigm katatimno - imaginative psychotherapy (TRC, symboldrama), socio-cultural context, culture specificity.